

NADALJEVALNI PROGRAM ŠOLE ZA RAVNATELJE

SOCIOLOŠKI VIDIKI V IZOBRAŽEVANJU - POVEZOVANJE IN SODELOVANJE

20. in 21. april 2022, kongresni center Portus, Hotel Slovenija, Portorož

PLENARNA PREDAVANJA

SOCIOLOŠKI VIDIKI IZOBRAŽEVANJA; RAZMERJA MED UČITELJI, STARŠI IN OTROCI IN NJIHOV VPLIV NA IZOBRAŽEVALNE POTEKE V SLOVENIJI

Dr. Mirjana Ule, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani

Izhodiščna teza predavanja bo, da se v Sloveniji srečujemo z dvema ideološkima diskurzoma v izobraževalnem poteku: diskurzom enakih možnosti in socialne integracije na eni ter diskurzom individualizacije in osebne odgovornosti za izobraževalne procese na drugi strani. Medtem ko je prvi diskurz predvsem del uradne šolske politike, je drugi del prikritega učnega načrta, ki pa je prisoten predvsem v zavesti staršev in učencev pa tudi učiteljev in ekspertov. Odnos med obema diskurzoma se veže tudi na nasprotje med eksplicitnim učnim načrtom, ki poteka na formalni ravni šolskih institucij in šolske politike in implicitnimi pričakovanji in diskurzi, ki potekajo na neformalni ravni odnosov med učenci, učitelji in starši. Ker le redko pride do jasnega in javnega soočenja argumentov zahtev in pričakovanj obeh diskurzov, obstaja med obema latentni konflikt, kar povzroča razne nesporazume in težave v šolah med različnimi akterji in manjšanje avtonomije šole in avtoritete učiteljev. Problematiko bomo osvetlili s pomočjo podatkov mednarodne evropske raziskave o spremembi izobraževalnih potekov v Evropi, v kateri smo sodelovali tudi raziskovalci iz Slovenije.

SOCIALNOPEDAGOŠKI VIDIK SODELOVANJA IN POVEZOVANJA V IZOBRAŽEVALNIH USTANOVAH

Dr. Mitja Krajncan, Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem

Za vsako ustrezno sodelovanje in povezovanje je nujen ustrezen pedagoški nadzorovan odnos. Odnos, ki ima za prvo zahtevo spoštovanje. Spoštovati je potrebno tako osebo, kot njene sposobnosti, še več, tudi neodkrite sposobnosti. Potrebno je biti usmerjen v močne točke posameznika po principu salutogeneze. Prav tako je potrebno vedeti, da odnos ni konstanta, ampak spremenljivka. V tem kontekstu je potrebno, da vemo biti tako dosledni, kot fleksibilni, da znamo prevzemati in predajati odgovornosti, da se zavedamo dvojnosti vlog in tolerance ambiguitete ter da ves čas delamo na empatičnosti. Odnos je nenehna dinamika dajanja in dobivanja. Odnos je ogledalo učitelja, šolske klime in zbornice. Sodelovanje je pomembna kompetenca. Sodelovalnost je neposredno povezana s socialnim učenjem, ki smo podali precej na začetje pomembnih vsebin v učnih načrtih. Cilj pouka so tudi osebne in socialne veščine. Socialno učenje je sestavni in bistveni del poučevanja, ki vedno poteka. Avtonomija in jasnost pristojnosti sta pomemben pogoj, da je lahko sodelovanje in povezovanje na

ustreznem nivoju. Zdi se, kot da šolski prostor bazira na rezultatih PISA rangiranj, NPZ in matur.

Za sodelovanje in povezovanje je izrednega pomena tudi odnos ustanove do učencev s težavami v socialnem vključevanju. So ogledalo za ostale učence. Zato bomo pregledali naslednje teze: naveličanost v šoli in srečen, zadovoljen otrok, razpoznavanje rizičnih primerov, sprememba kriterijev dosežkov ali kako misliti drugače, treningi socialnih veščin, jasnost mehanizmov selekcije in uspeha. V zaključku bomo izpostavili še mesto sreče v izobraževalnem procesu. Raziskave kažejo, da so otroci najbolj nesrečni v šoli in pri zobozdravniku. Za srečne učence in srečno šolo potrebujemo tudi/oziroma predvsem srečne učiteljice/e in ravnateljice/e. Vsaka šola ima svojo kulturo; naj bo srečna, pozitivna, naj prebujata in spodbujata učence, neguje pohvale, pozdrave, zahvale, majhna prijazna dejanja.

PRAVO V IZOBRAŽEVANJU

mag. Darko Krašovec

Predstavitev se bo dotaknila:

- zadnje novele ZOFVI s katero se ponovno spreminja sestava sveta zavoda – kaj nam sprememba prinaša in kakšne so obveznosti/dolžnosti zavoda
- zavezanosti vzgojno izobraževalnih zavodov k uporabi določb Zakona o splošne upravnem postopku pri odločanju o določenih vprašanjih, ki izhajajo iz »šolske« zakonodaje
- novosti na področju delovnih razmerij, ki izhajajo iz novejše prakse delovnih sodišč – odškodnina za neizkoriščen letni dopust, dolžina odpovednega roka in datum prenehanja delovnega razmerja, zagotavljanja odmora med delom, nadomestila plače zaradi odsotnosti z dela, obveznosti delavca v času bolniškega staleža, pravice do plače in do nadomestila za invalidnost, odpovedi terjatvam iz delovnega razmerja.
- odgovorov na nekatera vprašanja v zvezi z varstvom osebnih podatkov zaposlenih glede zbiranja osebnih podatkov, vpogledov v e-pošto zaposlenega ter ravnanja z njó v primeru prenehanja delovnega razmerja ali smrti delavca

VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC IN SODELOVANJE V IZOBRAŽEVANJU

Peter Svetina, varuh človekovih pravic

Svoje znanje in veščine za življenje ne krepimo le skozi izobraževalni proces, temveč imamo za to priložnost vsak dan. Tudi danes. Izobrazba nam ne odpira le vrat na trg dela, temveč nam tudi daje možnosti za sodelovanje v demokratičnem upravljanju. Ker smo bolj izobraženi, bolj spoštujemo pravice drugih, imamo spretnosti, ki prispevajo k naši neodvisnosti, odgovornosti in samozavedanju, to pa omogoča uveljavljanje naših pravic in pravic drugih ter učinkovito sodelovanje družbenih procesih. Tu je seveda izjemno pomemben tudi vzgojni vidik izobraževanja, kjer imate pomembno vlogo tudi vi, saj prispevate h krepitvi medsebojnega razumevanja, strpnosti in kolegialnosti med vsemi deležniki, ki so vključeni v izobraževalni proces. S procesom izobraževanja so povezani številni drugi procesi v življenju. Lahko rečemo, da so v soodvisnosti. Tako kot človekove pravice. Univerzalnost oz. splošnost človekovih pravic pa ne ogroža raznolikosti posameznikov ali različnih kultur, saj si vsi enako zaslužijo spoštovanje. A realnost je žal marsikje po svetu drugačna od tega. Mnogim ljudem je namreč še vedno onemogočen dostop do hrane, vode, izobrazbe, zdravstvene oskrbe in stanovanja, kar pa ni le posledica pomanjkanja ekonomskih virov, temveč tudi nepripravljenosti držav oz. vlad, da bi karkoli spremenile. Kršenje ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic torej ni posledica le nezadostnih finančnih sredstev, ampak pogosto izhaja iz takšnih ali drugačnih političnih odločitev. Izobrazba je temeljnega pomena tudi za ohranjanje kulture oz. za razvoj kulturne istovetnosti na način, ki spoštuje raznolikost kultur in je gonilo trajnostnega razvoja, miru in stabilnosti znotraj držav in med njimi ter

hkrati sredstvo učinkovitega sodelovanja v družbi in ekonomiji. Pravico do izobraževanja sicer uvrščamo v drugo generacijo pravic – med socialne, ekonomske in kulturne pravice. V poznem 18. in začetku 19. stoletja so začeli poudarjati pomembnost širjenja izobrazbe, saj bi bili otroci v nasprotnem primeru prikrajšani za mobilnost in priložnost dobre zaposlitve v moderni ekonomiji. Že v 19. stoletju se je lista temeljnih človekovih pravic začela večati, k čemur so pripomogle še revolucije na začetku 20. stoletja. Na več področjih so se začeli vzpostavljati minimalni standardi ter splošna načela. Šele v 20. stoletju so se te zahteve začele oblikovati v pravice otrok. Najpomembnejši dokument z zapisanimi človekovimi pravicami je torej prav gotovo Splošna deklaracija o človekovih pravicah. Če mednarodne dokumente, pogledamo detajlno bomo ugotovili, da vzpostavljajo pravico do izobraževanja kot pravico do brezplačne in obvezne primarne izobrazbe za vse otroke. Izobraževanje je človekova pravica, obenem pa tudi nujno potrebno sredstvo za uresničevanje drugih pravic. Poznamo štiri vidike pravice do izobraževanja – razpoložljivost, dostopnost, sprejemljivost in prilagodljivost izobraževanja. V Sloveniji je hierarhično najvišji pravni predpis Ustava RS izobrazbo in šolanje na splošno ureja v 57. členu, v katerem je določeno, da je izobraževanje svobodno. Pravo je neizogiben in nujno potreben mehanizem za preprečevanje diskriminacije, kar nedvomno udejanja pravica do izobraževanja, saj zmanjšuje socialne razlike in omogoča enakomeren družbeni razvoj. Ker so ustavne pravice in svoboščine nedeljive, brez kakovostne in učinkovite zaščite pravice do socialne varnosti in brez življenja v socialni varnosti ni mogoče ustrezno uresničevati drugih pravic in svoboščin, ne razvijati demokracije in svobode. Lahko rečemo, da mednarodni dokumenti vzpostavljajo pravico do izobraževanja kot pravico do brezplačne in obvezne primarne izobrazbe za vse otroke, obveznost razvoja sekundarnega izobraževanja, ki bo dostopno vsem, hkrati pa zagotavljanje enakega dostopa do višje izobrazbe. Pomembno pa je tudi zagotavljanje osnovnega izobraževanja za posameznike, ki niso dokončali osnovnošolskega izobraževanja. Vsem mednarodnim dokumentom je skupno, da kot cilje izobrazbe opredeljujejo osebni razvoj, krepitev spoštovanja človekovih pravic in svoboščin ter omogočanje učinkovitega sodelovanja posameznikov v svobodni družbi. Pravica do izobraževanja je bila torej formalno priznana kot človekova pravica s sprejetjem Splošne deklaracije o človekovih pravicah, od takrat naprej pa je bila vključena v številne mednarodne konvencije oz. pakte. V Konvenciji o otrokovih pravicah je na primer urejena v 28. členu in določa, da države pogodbenice priznavajo otrokovo pravico do izobraževanja z namenom, da bi bila ta pravica polagoma dosežena na podlagi enakih možnosti. Pravica do izobraževanja je bila namreč sprejeta šele v prvem protokolu k EKČP in ne v originalnem besedilu konvencije, saj prej ni bilo možno doseči soglasja med državami. Primarna dolžnost države je torej samo, da zagotovi enak dostop do obstoječih izobraževalnih institucij vseh stopenj izobraževanja. Prav tako je država obvezana dati uradno priznanje tistim, ki so dokončali izobraževanje. Na področju izobraževanja se uvrščamo med vodilne države v Evropski uniji po vključenosti mladih v terciarno izobraževanje. Tem področjem tudi pri Varuhu človekovih pravic namenimo posebno pozornost. Predvsem so v ospredju ranljive skupine prebivalstva – otroci s posebnimi potrebami, socialno izključeni in vsi tisti, ki so v času sedanje zdravstvene krize še posebej izpostavljeni oz. zapostavljeni. Iskanje otrokove največje koristi se tako začne pri njegovih človekovih pravicah. Otrok je posebne vrste človek. Vsi postopki, ki zadevajo otroke morajo biti izpeljani humano. Moramo pa biti pri sklicevanju oziroma interpretaciji otrokove največje koristi pozorni, da pokroviteljsko ne poskušamo na kakršenkoli način omejevati uresničevanja otrokovih pravic, ki jim jih zagotavljajo domači in mednarodni dokumenti. Če razumemo človekove pravice kot določene v razmerju med posameznikom in državo, je otrokove pravice treba razumeti v trikotniku med otrokom, družino in državo. Pri Varuhu že v prvem letu epidemije in ob svetovnem dnevu otrok, 20. novembra 2020, ko obeležujemo sprejetje Deklaracije in Konvencije o otrokovih pravicah, lansirali projekt z naslovom »[Če vidiš krivice, uporabi pravice](#)«. Skratka, zavedanje o človekovih pravicah pomembno vpliva na razvoj in blaginjo, zato menim, da je to vsebinsko področje treba umestiti v programe izobraževanja. Posamezniki moramo svoje pravice uveljavljati moralno (človečno) ter ob zavedanju, da nas pretirani individualizem in materializem vodita v lastni osebni razkroj, pri čemer hkrati škodita drugim posameznikom in družbi kot celoti. Analogno zavest je seveda treba še posebej krepiti tudi na ravni države in nosilcev njenih funkcij in dejavnosti, pa

tudi na ravni vseh ostalih družbenih elit, kajti stara resnica je, da ljudi na dolgi rok najbolj prepriča zgledno ravnanje. To pa je tudi ena izmed pomembnih nalog vzgojno varstvenih zavodov.

DELAVNICE

TRAJNOST V IZOBRAŽEVANJU

Dr. Branka Likon, Zavod RS za šolstvo, Šola za ravnatelje

Izhodiščna razmišljanja bodo usmerjena na izkušnje udeležencev o trajnosti in »netrajnosti« v izobraževanju upoštevajoč njihove izkušnje o spremembah. Predlogi za spremembe in inovacije nastajajo hitro, težje pa jih je udejaniti in ohraniti. To potrjujejo izkušnje iz različnih projektov in spreminjanja zakonodaje ali pravil, ki jih bodo udeleženci predstavili. Dosedanje domače in tuje raziskave ter praksa so dokazale, da je pomen trajnostnega izobraževanja usmerjen tudi v globoko učenje, ki pomeni razmislek o praksi in o podatkih, ki jih je mogoče vključiti v akcijski načrt izboljšav. "Globoko" učenje je preplet šestih medsebojno povezanih kompetenc: obvladanje strogih akademskih vsebin, učenje, kako kritično razmišljati in reševati probleme, sodelovati, komunicirati, učinkovito usmerjati lastno učenje in razvijati akademsko miselnost, biti prepričan v sposobnost osebnostne in strokovne rasti. (Sustainable-Learning-Framework-2018) Podana bodo teoretična izhodišča, ob katerih bodo udeleženci predstavili izkušnje njihovih vzgojno-izobraževalnih zavodov. Za tem bodo udeleženci aktivno vključeni v diskusijo o pomenu trajnostnega razvoja in trajnostnega vodenja. V razpravi bodo osvetljeni vsi trije vidiki trajnostnega razvoja: družbeni, ekonomski in okoljski. Pri tem pa bo posebna pozornost posvečena vodenju zaposlenih.

KOMBINIRANO UČENJE

Dr. Mihaela Zavašnik, Šola za ravnatelje, Zavod RS za šolstvo

Mag. Špela Drstvenšek, OE Celje, Zavod RS za šolstvo

Pandemija COVID-19 je pomembno zaznamovala izobraževalne sisteme, vzgojno-izobraževalne zavode in ključne deležnike (otroke/učence, strokovne in vodstvene delavce, starše) znotraj le-teh po celem svetu. Kljub družbenim omejitvam zaradi pandemije so bila pridobljena koristna spoznanja o novih možnostih in rešitvah v povezavi z uporabo digitalnih tehnologij. Države članice EU so bile s *Priporočili Sveta* (C 504/21) ob siceršnjem zavedanju velikega pomena učenja v živo pozvane k razmisleku in pristopih kombiniranega učenja za visokokakovostno in vključujoče primarno in sekundarno izobraževanje. Kombinirano učenje je bilo opredeljeno kot učenje, ki zajema »različne pristope, ko šole, učitelji, mentorji ali učenci in dijaki uporabljajo več kot en pristop k učnemu procesu (tj. kombiniranje šolskih prostorov in drugih fizičnih okolij, v katerih so prostorsko ali časovno ločeni, ter kombiniranje različnih (ne)digitalnih orodij« (ibid.). Dosedanje domače in tuje raziskave ter praksa so dokazale, da kombinirano učenje prinaša mnoge koristi za vzgojno-izobraževalni zavod, otroke in učence ter strokovne delavce. V luči navedenega zdi smiselno proučiti, katera dosedanja spoznanja in prakse kombiniranega učenja na ravni vzgojno-izobraževalnega zavoda ohraniti in/ali okrečiti. Na delavnici bomo predstavili možnosti kombiniranega učenja in na ravni posameznega vzgojno-izobraževalnega poiskali načine nadaljnje krepitve kombiniranega učenja kot načina, ki podpira posamezniku prilagojeno učenje, samostojnost, krepitev digitalnih kompetenc, aktivno sodelovanje in prožnejši način dela.

MOČ VODENJA SKOZI REFLEKSIJO IN SKRITI KURIKUL

Mag. Katja Arzenšek Konjajeva, Zavod RS za šolstvo, Šola za ravnatelje

Doris Kužel, Zavod RS za šolstvo

Razumevanje dejstev, ki vplivajo na delo v vrtcih in šolah postaja vedno bolj zanimivo s sociološkega in socialnega vidika. Skrita pričakovanja, nabor veščin, znanje in družbene interakcije lahko pomagajo ali ovirajo prepričanja o izobraževanju. Skriti kurikulum se nanaša na neizrečene ali implicitne vrednote, vedenja, postopkov in norm, ki obstajajo v izobraževalnem okolju. Čeprav takšna pričakovanja niso izrecno zapisana, je skriti kurikulum neizrečeno spodbujanje in uveljavljanje določenih vedenjskih vzorcev, strokovnih standardov in družbenih prepričanj med krmarjenjem po učnem okolju (Miller & Seller, 1990). Koncept skritega kurikuluma temelji na spoznanju, da učenci absorbirajo vsebine v šoli, ki so lahko ali pa ne del formalnega izobraževanja – na primer, kako naj komunicirajo z vrstniki, učitelji in drugimi odraslimi; kako naj dojemajo različne rase, skupine ali razrede ljudi; ali katere ideje in vedenja se štejejo za sprejemljive ali nesprejemljive. Skriti kurikulum je opisan kot »skrit«, ker ga učenci, učitelji in širša skupnost običajno ne priznavajo ali ne preverjajo. Dosedanje domače in tuje raziskave so pokazale, da moramo pozornost usmeriti na okrepitev pouka in formalnega kurikula, saj se v nasprotju s formalnim učnim načrtom lahko razkrije nedoslednosti med šolskim poslanstvom, vrednotami in prepričanji ter tem, kaj učenci dejansko doživljajo in se naučijo, ko so v šoli. Na delavnici bomo predstavili priložnosti skritega kurikula in na ravni posameznega vzgojno-izobraževalnega zavoda poiskali načine nadaljnje krepitve skritega kurikula v povezavi s formalnim kurikulumom učenja kot načina, ki podpira posamezniku prilagojeno učenje, samostojnost, krepitev prečnih kompetenc, aktivno sodelovanje in prožnejši način dela.

VKLJUČUJOČA ŠOLA

Dr. Tatjana Ažman, Šola za ravnatelje, Zavod RS za šolstvo

Zamisel o delavnici z naslovom *Kaj je vključujoča šolska kultura in kako jo lahko ravnatelj krepi* je nastala upoštevajoč aktualne okoliščine spreminjanja družbe v smeri vedno večje raznolikosti in njihov odsev v vzgoji in izobraževanju. Zaveze in priporočila politik usmerjajo šolske sisteme v kakovostno vključujoče izobraževanje vseh in vsakega posameznika na temelju evropskih vrednot. Pet ključnih elementov inkluzivnih vrtcev in šol v raznolikih družbah vključuje varna učna okolja, strokovne delavce, ki so zmožni obvladovati raznolikosti, vodje, predane ustvarjanju ugodnega, podpornega okolja za delovanje in učenje, odločevalce, ki razumejo, da je poslanstvo izobraževanja vključevanje vsakega posameznika v družbo in zavezanost vseh partnerjev k ohranjanju inkluzivnih vrtcev in šol ter razvijanju medsebojnega spoštovanja in medkulturnega dialoga v izobraževanju. (ETUCE, EFEE, ESHA 2019, UNICEF in EK 2021). V delavnici bomo v razpravah osvetlili raznolikosti v aktualnih okoliščinah s katerimi se srečujejo ravnatelji, pomočniki ravnateljev in drugi vodje v vrtcih in šolah. Opredelili bomo značilnosti vključujoče šolske kulture in izzive, kako jo graditi. Ključne lastnosti in kompetence vodij bomo povezali z inkluzivnim vodenjem ter razpravljali o 5 korakih razvijanja vključujoče kulture (projekt HEAD) in dejavnostih, s katerimi lahko ravnatelji in drugi vodje krepijo vključujočo kulturo v praksi.

